

РОЗВИТОК МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ШКІЛ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ

У статті розглядаються можливості використання комп'ютерних програм для розвитку музичних здібностей учнів шкіл естетичного виховання. Автор розкриває застосовувані для цього комп'ютерні програми, призначені для роботи з музикою: музичні програвачі та ігри, програми для співу караоке та навчальні програми, музичні енциклопедії, музичні конструктори, програми для написання музики.

Ключові слова: комп'ютерні програми, музичні здібності, школи естетичного виховання, навчальні програми, музичні конструктори.

Постановка проблеми. Одним із завдань навчально-виховного процесу є його розвивальна функція, яка має реалізовуватися через зміст та методи навчання. Саме тому, розвиток музичних здібностей учнів шкіл естетичного виховання є домінуючим напрямком навчання, особливо на початковому етапі. У педагогічній практиці існує багато рекомендацій для вирішення цієї проблеми з використанням як традиційних, так і додаткових нетрадиційних засобів для її вирішення. Такими засобами для розвитку музичних здібностей учнів є використання комп'ютерних програм на уроках музики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналітичний огляд наукової та спеціальної музичної літератури показав, що у проведених раніше дослідженнях, навчально-методичних посібниках велика увага надається розвитку музичних здібностей учнів і впровадженню інформаційно-комп'ютерних технологій в школі.

Зокрема, питання розвитку музичних здібностей висвітлювалось в роботах різних науковців, зокрема: Ю. Болотіна [1], Л. Бочкарева [2], О. Коваль [6], Б. Теплова [14] та ін. Основні положення з розробки та впровадження інформаційних технологій у освітній процес розкриті в працях М. Григор'євої [3], Г. Котельнікової [7; 8], Д. Разумного [12], Т. Резеткіної [13] та ін.

Незважаючи на значну кількість опублікованих праць, в кожній з них увага здебільшого акцентується на формуванні здібностей певного порядку залежно від мети навчання, а ціла низка питань, пов'язана з використанням комп'ютерних програм для розвитку музичних здібностей учнів залишилася поза увагою науковців.

Мета даної публікації: розглянути можливість використання різноманітних комп'ютерних програм для розвитку музичних здібностей учнів шкіл естетичного виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Музичні здібності в існуючій загальній психологічній класифікації відносяться до спеціальних, тобто таких, які необхідні для успішних занять і визначаються самою природою музики. Цю думку сформулював Б. Теплов у своїй роботі "Психологія музикальних способностей" [14].

Ціла низка питань про структуру музичних здібностей, з яких компонентів складається комплекс здібностей на сьогодні залишаються невирішеними у вітчизняній педагогічній науці. Зокрема, музична і психологічна енциклопедії у структурі музичних здібностей виділяють: основні, загальні та спеціальні.

До основних музичних здібностей, потрібних для всіх видів музичної діяльності, відносяться:

- 1) відчуття ладу – здатність переживати відношення між звуками як виразні і змістовні;
- 2) музично-слухові уявлення – здатність прослуховувати "в голові" раніше сприйняту музику, складову основу для музичної уяви, формування музичного образу та розвитку музичного мислення;
- 3) музично-ритмічне відчуття – здатність сприймати, переживати, точно відтворювати і створювати нові ритмічні поєднання.

До загальних музичних здібностей відносяться:

- 1) музична пам'ять – сприяє накопиченню музичних вражень і слухового досвіду, що істотно впливають на формування музичних здібностей, а також на психічну діяльність слухача, виконавця, композитора і педагога;

- 2) психомоторні здібності – виявляються в можливості музиканта передати своє розуміння змісту музичного твору, виражаються в майстерності і віртуозності [11].

До спеціальних музичних здібностей відносяться:

- 1) виконавські (наприклад, для співака вирішальне значення має наявність красивого за тембром голосу і здібності керувати ним, для музиканта-виконавця важливі, також будова, рухливість і керуваність руки, пальців, для виконавця-духовика, – стан дихального апарату;

- 2) композиторські (особливо виділяють композиторські задатки: музичну фантазію, здатність уявляти собі звучання та їх дослідження, "мислити в звуках") [9].

Науковці вважають, що весь комплекс музичних здібностей існує лише у розвитку [2; 14]. Розвиток музичних здібностей учнів проявляється в музичній діяльності і чим вона активніша і різноманітніша, тим ефективніше протікає процес музичного розвитку. Як приклад цього є урок із застосуванням сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій у школі естетичного виховання, який може включати різні види музичної діяльності учнів: вокально-хоровий спів, слухання, музично-ритмічні рухи, інсценування, імпровізаційно-вокальну, інструментальну, ритмічну, гру на музичних інструментах, диригування, музично-дидактичні ігри. Важливим під час проведення нетрадиційних форм уроків музичного мистецтва є цільова спрямованість на розвиток музичних здібностей учнів, на створення умов для їх реалізації за допомогою програм для роботи з музикою на комп'ютері, які є новим інструментом педагогічної діяльності викладача школи естетичного виховання. Комп'ютерні програми використовуються в навчанні гри на інструменті, у проведенні прослуховування музичних творів, у підборі мелодій, в аранжуванні, імпровізації, наборі і редагуванні нотного тексту та ін. Вони допомагають учневі швидко і якісно познайомитися з новим матеріалом і закріпити його, дізнатися багато цікавого і невідомого про музику і музикантів, пограти в музичні ігри, перевірити свої знання і залучити до музичної творчості батьків. Це сприяє розвитку найважливіших музичних здібностей дитини: музичного слуху, почуття ритму, музичної пам'яті та композиторських задатків, музичної фантазії.

Учні захоплюються сучасними комп'ютерними технологіями, тому з цікавістю ставляться до домашніх завдань, де вони можуть попрацювати на комп'ютері. Спочатку багато хто сприймає заняття з музичною програмою як гру, а для когось "гра" переростає в можливість не тільки відтворення готового матеріалу, а й самостійної творчої роботи. В результаті учень не тільки освоює інструмент своїми руками, а й долучається до музичного мистецтва, мотивується на самостійну роботу, тим самим всебічно розвиває свої музичні здібності.

Проаналізувавши наукову літературу [3; 7; 8; 12; 13], можна виокремити сучасні програми, що використовуються на уроках музики, які умовно поділяються на групи:

- музичні програвачі;
- музичні ігри;
- програми для співу караоке;
- музичні енциклопедії;
- навчальні програми, навчальні посібники;
- музичні конструктори, програми для написання музики.

Музичні програвачі.

Програми: "Windows Media Player", "WinAmp" активно застосовується на уроці під час слухання музики. Як вказує Г. Котельнікова: "Комп'ютерна фонотека відрізняється від звичайної двома чудовими властивостями: гігантським обсягом інформації і блискавичним пошуком" [8, с. 89]. В процесі прослуховування музики, розвиваються всі музичні здібності: музичний слух, почуття ритму, музична пам'ять, а також образне мислення і уява школярів. Це допомагає їм відчуті глибину музичного мистецтва, пробуджує в дітях любов і живий інтерес до музики, допомагає зрозуміти її зміст і характер.

Музичні ігри. Навчальні ігрові програми вносять значну різноманітність в урок і пробуджують інтерес до музики. Змінюється вид діяльності, процес навчання стає цікавішим, так як в ході гри діти легше і з великим інтересом засвоюють новий навчальний матеріал, виконують різноманітні вправи для розвитку музичних здібностей.

Наведемо кілька прикладів музичних ігор:

– "Учись рисувати. Учебник" допомагає дитині освоїти ази рахунку, розвиває відчуття ритму, вчить розпізнавати голоси різних тварин і птахів, а також визначати звучання різних музичних інструментів на слух.

– "Клиффорд. Угадай мелодію" дозволяє освоїти ази музичної грамоти і звучання нових музичних інструментів, одержати знання про композиції, ритми і музичні стилі, розучити нові пісні і танцювальні мелодії.

– "Нашествие звуков" розвиває абсолютний і тембральний слух.

– "Повтори мелодію" розвиває слух, почуття ритму і здатність розпізнавати мелодію після трьох повторень елементів, відтворених програмою (окремих нот, певного ритму або мелодії).

– "Музыкальные кирпичики" – Спочатку школяр слухає мелодію, потім з музичних "цеглинок" становить її нотний "стан", тим самим розвиваючи музичний слух, почуття ритму, музичну пам'ять.

– "Музыка детям" дає можливість записувати нотами музику яку потім можна прослухати або заспівати.

– "Репетитор по начальной нотной грамоте" дозволяє вивчити розташування нот на нотному стані і на фортепіанній клавіатурі, діези, бемолі, тривалість нот, пауз, тактів, інтервали, акорди і тональності, та визначити рівень розвитку музичних здібностей дітей.

Програми для співу караоке. Учні музичної школи із задоволенням виконують пісні різних жанрів і за допомогою караоке засвоюють більшу кількість пісенного матеріалу. Спів з мікрофоном особливо приваблює дітей, тим самим розвиває їх музичний слух, почуття ритму, музичну пам'ять та спеціальні виконавські музичні здібності, якими для співака являються наявність красивого за тембром голосу і вміння володіти ним. Спеціальні комп'ютерні програми "Karaoke GALAXY", "KarMaker "Vocal Jam" – дозволяють

отримати крім списків пісень і зміни темпу і тональності, запис вокалу, створення відеофайлів для заставки на екрані під час співу, курс сольфеджіо російською мовою, навчання читанню нот, і – що особливо люблять молодші школярі, – можливість оцінки інтонування в балах.

Музичні енциклопедії. Знайти і відібрати з великого обсягу інформації те, що необхідно для проекту, допомагають вчителю та його юним музикантам різні комп'ютерні енциклопедії, такі як "Энциклопедия классической музыки", "Шедевры музыки", "Энциклопедия популярной музыки Кирилла и Мефодия", "Музыкальные шедевры", "Музыкальные инструменты", "Классическая музыка", "Популярная музыка" та ін. Перевагою даних програм є великий обсяг пропонованої інформації. У них є все, що може стати в нагоді для музичного дослідження: напрямки в музиці, біографії композиторів і відомих музикантів з фотографіями і музичними файлами, інформація про сучасні музичні альбоми, історія створення інструментів і зразки їх звучання, відеофрагменти театральних постановок, віртуальні екскурсії по музеях, концертам і різним виставкам. Вони покликані сформувати в дітях бажання і вміння працювати самостійно і є засобом залучення учнів у творчий процес створення власної музики, що сприяє розвитку їх музичних здібностей.

Навчальні програми, навчальні посібники. Пізнавальні музично-комп'ютерні програми не тільки підвищують інтерес у дітей до уроків музики, закріплюють позитивну навчальну мотивацію, але і стимулюють їх до того, щоб дізнатися щось додаткове самостійно. Навчальні комп'ютерні програми, як вказує Д. Разумний, поступово "трансформують традиційні вимоги до навчальних знань (запам'ятати, вміти відтворити) у вимоги до базових інформаційних умінь типу пошуку знань (уміти знайти і застосувати при вирішенні поставлених завдань)" [12].

– Програма "Музыкальный класс" припускає саме перше знайомство учня з музичними інструментами, з нотною грамотою, з поняттям "музична гармонія". Музичні ігри, які побудовані на запам'ятовуванні і повторенні простих дитячих мелодій, допомагають почати формувати у дитини музичний слух і музичну пам'ять разом із спеціальними виконавськими і композиторськими музичними здібностями. Учень може випробувати свої сили як виконавець – награти вподобану йому мелодію на будь-якому із запропонованих 10 інструментів, і як композитор – скласти свою пісеньку і тут же її прослухати та записати за допомогою нотних знаків, про які розповідається на компакт-диску, роздрукувати її і подарувати мамі.

– Мультимедійний посібник із серії "Школа развития личности Кирилла и Мефодия" "Вчимся разуме́ти музыку" навчає дітей розуміти, слухати і чути музику, орієнтуватися в безмежному її світі, розбиратися в особливостях інструментальної, симфонічної та вокальної музики. Завдяки цьому посібнику учні музичної школи вчать впевнено говорити про музику, відчувати музичну інтонацію, настрій.

Музичні конструктори. Ці програми допомагають учням спробувати себе в якості композиторів. Музичний твір в таких програмах створюється за допомогою шаблонів, алгоритмів, зразків. Вони не вимагають зовсім ніяких музичних знань, а учень керується лише власним художнім смаком, здоровим глуздом і почуттям міри, при цьому розвиває крім музичних здібностей і композиторські задатки: слухове мислення, музичну фантазію і уяву.

Найпопулярніші програми: MIDI-конструктор "Techno Maker", Аудіо-конструктор "Magix Music Maker", Аудіо-конструктор "Dance eJay", "Musicshake" – дозволяють розвернутися творчій натурі учня у всю широчінь, тому що містять близько півмільйона музичних модулів. Такий широкий вибір допомагає створювати досить складні треки самих різних музичних жанрів і підготувати досить якісний танцювальний мікс, дихаючий енергійним ритмом, експресією і життєрадісністю.

Програми для створення музики. "JAMMER Professional", "MagicScore School", "Hip-Hop eJay 6", "Final" та ін. – це програми, що полегшують роботу починаючим композиторам і аранжувальникам на різних стадіях створення музичного твору, вони автоматично створюють все: від найпростіших мелодій з використанням ударних інструментів до цілком професійних композицій і використовуються для написання нотного тексту музики і редагування партитур, створення мелодії, для аранжування, для інструментування музичного твору, що дуже корисна для учнів музичних шкіл і вчителів.

Створення музики на комп'ютері вимагає від учня розуміння її структури та основних законів і композиторських задатків, але програми дозволяють створювати музику навіть не знаючи нот, причому результат може виявитися цілком професійним. Саме тому, застосування на уроці програм для написання музики дозволяє значно підвищити ефективність занять, так як для розвитку музичних здібностей і творчої уяви учнів, крім навчання гри по нотах, застосовується, також момент письменництва: створення фрагмента музичного твору завдяки уже відомих вихідних умовах. Перспективним напрямком використання цих програм є поступове розширення "ступенів свободи" (спектру спочатку встановлених обмежень) до зростання музичної, технічної та теоретичної підготовки учня. Це один із засобів для розвитку художніх орієнтирів і композиторських задатків учнів на уроках музики в школах естетичного виховання.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що музичні комп'ютерні програми сприяють задоволенню інтересу учнів до музичних можливостей комп'ютера, підвищенню їх інформаційної культури та розвитку музичних здібностей на новому рівні. Вони дозволяють учневі розвинути основні музичні здібності: музично-ритмічні і ладові відчуття, музично-слухові дані, загальні: музичну пам'ять, психомоторні та спеціальні виконавські і композиторські здібності. Найважливішими з музичних

здібностей, що розвиваються в школі естетичного виховання є: музичний слух, почуття ритму, музична пам'ять і композиторські задатки (музична фантазія, образне уявлення музики, звукове мислення).

Використані джерела

1. Болотін Ю. П. Лекції з історії педагогіки України : навч.-метод. посіб. / Ю. П. Болотін, М. М. Окса. – Мелітополь, 1996. – 254 с.
2. Бочкарёв Л. Л. Психология музыкальной деятельности / Л. Л. Бочкарёв. – М. : Изд-во "Институт психологии РАН", 1997. – 352 с..
3. Григорьева М. А. Подходы к реализации деятельностного подхода в обучении школьников информатике с использованием мобильных компьютерных систем / М. А. Григорьева // Информатизация образования. – 2011. – №1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://imp.rudn.ru/vestnik.aspx?id=2011_1. – Назва з екрану.
4. Информационные технологии в учебном процессе / Социальная сеть работников образования [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://nsportal.ru/shkola/obshchepedagogicheskie->. – Назва з екрану.
5. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / [уклад.: О. О. Любар ; за ред. В. Г. Кременя]. – К. : Знання, 2005. – 767 с.
6. Коваль О. В. Формування музичних здібностей молодших школярів на уроках музики : дис. ... канд. пед. наук : спеціальність 13.00.02 / Олена Віталіївна Коваль / Ніжинський держ. педагогічний ун-т ім. Миколи Гоголя. – К., 2002. – 251 с.
7. Котельникова Г. Н. Возможности использования информационно-коммуникационных технологий учителем музыки / Г. Н. Котельникова, Е. В. Одинцова // Педагогический калейдоскоп. Вып. 4. – Ханты-Мансийск : РИО ИРО, 2009. – С. 50-62.
8. Котельникова Г. Н. Компьютерные технологии на уроках музыки и во внеучебной деятельности в начальной школе / Г. Н. Котельникова, Е. В. Одинцова // Начальная школа плюс до и после. – 2010. – № 10. – С. 87-90.
9. Музыкальный энциклопедический словарь / [ред. Г. В. Келдыш]. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 672 с.
10. Психологическая энциклопедия / [под ред. : Р. Корсини, А. Ауэрбаха]. – СПб. : Питер, 2006. – 1096 с.
11. Разумный Д. В. Организационно-педагогические условия эффективного использования современных технических средств обучения в общеобразовательной школе : дис. ... канд. пед. наук : специальность 13.00.01 / Дмитрий Владимирович Разумный. – М., 2001. – 191 с.
12. Резеткина Т. П. Використання комп'ютерних технологій на уроці музики як засіб формування педагогічної культури / Т. П. Резеткина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ipk.ulstu.ru/?q=node/459>. – Назва з екрану.
13. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей / Б. М. Теплов. – М., 1978. – 335 с.

Soldatenko O.

DEVELOPMENT OF MUSICAL ABILITIES OF STUDENTS AESTHETIC EDUCATION USING COMPUTER PROGRAMS

This article discusses the possibility of using computer programs to develop musical abilities of students aesthetic education. Author reveals used for this computer software, designed to work with music: music players, games, software for karaoke singing and tutorials, music encyclopedias, music designers, software for writing music.

Key words: *computer programs, musical abilities, aesthetic schools, tutorials, music designers.*

Стаття надійшла до редакції 17.06.13